3.110518122003

LOPPERSUM
gemeente Loppersum

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

±D1654
C2
28-3-1991

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 35 VAN DE MONUMENTENWET 1988

LOPPERSUM, gemeente Loppersum

3.110518122004

Aanvulling op de toelichting bij het besluit tot aanwijzing van Loppersum als beschermd dorpsgezicht.

Resultaat gevoerd overleg

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 35 (voorheen 20) van de Monumentenwet zijn de gemeenteraad van Loppersum, Gedeputeerde Staten van Groningen, de Rijksplanologische Commissie en de Raad voor het Cultuurbeheer gehoord over het voorstel Loppersum aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht. De genoemde instanties hebben alle positief geadviseerd met betrekking tot de voorgenomen aanwijzing. In verband daarmee zijn in de begrenzing van het aangewezen dorpsgezicht geen wijzigingen aangebracht ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel.

Met betrekking tot de tekst van de toelichting dient nog te worden opgemerkt dat de gracht rond het kerkhof niet meer aanwezig is, zodat de hiernaar verwijzende bijzin op het midden van pagina 4 als vervallen kan worden beschouwd.

ERRATUM
In verband met de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1988 per 1 januari 1989 dient in de plaats van "artikel 20 van de Monumentenwet" gelezen te worden: "artikel 35 van de Monumentenwet 1988". De verwijzing "artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening" dient vervangen te worden door "artikel 36, eerste lid, van de Monumentenwet 1988".

ID1654
C2
28-3-1991

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

3.110518122005

LOPPERSUM
gemeente Loppersum

Toelichting bij het besluit tot aanwijzing van de kom van Loppersum als beschermd dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht omvat het op bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummer 263) door een stippellijn omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor de Monumentenzorg**.

December 1987.

Inleiding

Loppersum ligt op een afstand van circa 18 kilometer noordoostelijk van de stad Groningen. De bewonings- en nederzettingsgeschiedenis van Loppersum in het Noord-Groninger zeekleigebied valt geheel binnen het kader van het wierdenlandschap. De vroegste bewoning van de dorpswierde gaat terug tot verscheidene eeuwen vóór het begin van onze jaartelling.

Loppersum geldt als karakteristieke representant van de in omvang beperkte groep van handelswierden, welke een bovenlokale handelsfunctie hebben in de periode dat het gebied nog grotendeels onbedijkt is. Eén en ander komt zeer duidelijk tot uiting in de huidige hoofdstructuur van de oude bewoningskern. Over de lengte-as van de ovale dorpswierde loopt de hoofdweg, de Hogestraat, met aan weerszijden een aaneengesloten bebouwingslint. De lineaire structuur zet zich, aan weerszijde van een opvaart, in zuidwestelijke richting voort. Het noordoostelijke uiteinde van de langgerekte handelswierde wordt gevormd door het vrijwel rechthoekige, verhoogde kerkterrein.

Het beschermingsbelang van Loppersum is vooral gelegen in de kenmerkende historisch-ruimtelijke hoofdstructuur, opgebouwd uit Lagestraat, Hogestraat en kerksituatie. Deze structuur wordt op herkenbare wijze ondersteund door de dorpsbebouwing, die deels historische kenmerken vertoont, en door de inrichting van de openbare ruimte. Met name de monumentale kerksituatie en de grotendeels nog aanwezige opvaart dragen hier toe bij.

Ontstaan en ontwikkeling

Het Groninger zeekleigebied is onderdeel van het zuidoostelijke kustgebied van de Noordzee, het verspreidingsgebied van de wierden of terpen. Terpen komen onder verschillende benamingen voor als werf, warf, werd, wierd en het Duitse Wurt. Feitelijk betekent het (Friese) 'terp' niet meer dan dorp. Daarom wordt in deze uiteenzetting de regionale variant 'wierde' gebezigd, welke overigens niet exclusief van toepassing is op de provincie Groningen.

Het Groninger zeekleigebied is in de laatste 10.000 jaar, het Holoceen, gevormd door de getijdewerking van de zee die hand in hand gaat met een eerst snelle en later geleidelijk afnemende stijging van de zeespiegel. Sedimentatie- en verlandingsprocessen worden onderbroken door langdurige perioden waarin de eroderende werking van de zee centraal staat. Afhankelijk van de ligging van het gebied ten opzichte van de zee, worden opeenvolgende perioden van wisselende zee-invloed onderscheiden. Deze perioden staan bekend als transgressie- en regressiefasen. Op basis van archeologisch en geologisch-bodemkundig onderzoek zijn dienovereenkomstig opeenvolgende fasen in de bewoningsgeschiedenis van het kwelderlandschap te reconstrueren. In elke regressieperiode worden nieuwe nederzettingen op kwelderniveau gesticht, de aanlegfase van nagenoeg alle wierden. Vervolgens worden gedurende de opeenvolgende transgressiefasen verschillende generaties van wierden of woonhoogten aangelegd. De start van deze ontwikkeling ligt omstreeks de 7de eeuw voor Christus. Rond die tijd zijn delen van het Groninger zeekleigebied voor het eerst zodanig opgeslibd dat permanente bewoning tot de mogelijkheden gaat horen. De pioniers vestigen zich op de hoogste kwelderruggen en op daarachter gelegen kreekruggen langs prielen, geulen of 'maren'. Bij deze vestigingen gaat het om de oudste groep van nederzettingen. De langgerektheid van de kwelder- en oeverwallen is oorzaak van de veelal opmerkelijke ligging van een aantal (wierde-) dorpen in een rij. Gaandeweg, vanaf omstreeks 500 voor Christus, neemt de zee-invloed weer toe. De eerste generatie van nederzettingen op kwelderniveau wordt, getransformeerd in een eerste generatie van wierden. Dit proces heeft zich in de loop van de Romeinse Tijd en gedurende de Middeleeuwen in een rijke gevarieerdheid herhaald. Vanaf omstreeks de 11de eeuw ontstaat door systematische bedijking op den duur een aaneengesloten zeewering. Daarna worden geen nieuwe kunstmatige woonhoogten in het Groninger zeekleigebied meer opgeworpen. Er bestaan op archeologische gronden aanwijzingen dat de dorpswierden zijn gevormd door het aaneengroeien van verscheidene, bijeenliggende huiserven, die al in een eerder stadium opgehoogd waren. Eventueel volgende groeifasen van de meerhuizige wierde betreffen de dorpswierde als geheel.

Het ontstaan van de nederzetting Loppersum is bij gebrek aan archeologische gegevens niet exact te dateren. Wel heeft geologisch-bodemkundig onderzoek uitgewezen dat de vroegste bewoningsgeschiedenis van Loppersum wordt bepaald door de middelste van drie uitgestrekte zeeboezems in Noordelijk Groningen. Loppersum is gelegen op de kwelderrug die zich langs de zuidoostzijde van deze zeeboezem, de 'Fivel-vlakte' uitstrekt. Het gaat hierbij om één van de oudst bewoonbare kwelderrugcomplexen die reeds omstreeks 600 voor Christus permanente vestiging mogelijk maakte.

Op basis van de plattegrondskenmerken onderscheidt men gewoonlijk een drietal hoofdtypen van dorpswierden.

Waarschijnlijk geeft deze indeling met betrekking tot Loppersum tevens een chronologische fasering in de ontwikkeling weer.

- Wierden met een straalsgewijze of radiale percelering, welke zich soms meer of minder duidelijk voortzet buiten de contouren van de wierde. Zeer waarschijnlijk heeft men hier te maken met de basisindeling van de oudste dorpswierden, zeker gedurende de eeuwen vóór het begin van de jaartelling.
- Wierden met een blokvormige of rechthoekige percelering.

De kavelvormen van de nederzetting Loppersum lijken op grond van het historische kaartmateriaal terug te gaan op een indeling van meer en minder afgeronde, blokvormige percelen.

- Wierden met een langgerekte vorm, waarop een centrale, aan weerszijden bebouwde hoofdweg is gesitueerd. Loppersum geldt als ideaal-type van deze groep van handelswierden. Deze kenmerkende hoofdstructuur is tot stand gekomen toen het overwegend agrarische karakter van de nederzetting afnam ten gunste van toenemende handelsactiviteiten. De dorpswierden groeien vervolgens uit tot kleine regionale marktcentra. De handelsfunctie dateert op z'n vroegst waarschijnlijk uit de Karolingische Tijd. Naast Loppersum heeft ook het naburige Stedum een dergelijke ontwikkeling gekend.

De feitelijke historisch-ruimtelijke ontwikkeling van Loppersum en die van de Groninger wierdedorpen in het algemeen is moeilijk te traceren. Wel staat vast dat de oorspronkelijke agrarische functie van de dorpswierde Loppersum gedurende de Middeleeuwen is uitgebreid met andere functies. Met name de opkomst van de handelsfunctie en de kerkstichting zijn echter bepalend geweest voor de ontwikkeling van de dorpsplattegrond. De eerste aanzet in de ontwikkeling van de handelsfunctie dateert waarschijnlijk uit de vroege Middeleeuwen. Het lijkt aannemelijk dat het open vaarwater van de Fivel daarbij een rol heeft gespeeld.

De (voormalige) rivier heeft haar beloop op ongeveer één kilometer afstand ten zuidwesten van Loppersum. Loppersum en het naburige Stedum, respectievelijk langs de oostelijke en westelijke oever van de Fivel gelegen, groeien uit tot bovenlokale handelscentra. Door de onbewoonbaarheid van het onbedijkte kwelderlandschap is uitbreiding van de bebouwing voorshands nog gebonden aan een uitleg van de dorpswierde.

De centrale weg over de kruin van

3.110518122006

de Loppersumer wierde krijgt een steeds zwaarder accent in de sindsdien aangepaste en in ieder geval nog zeer beperkte wegenstructuur. Aan weerszijden ervan komt, in duidelijke afwijking van het agrarische bebouwingspatroon, een compacte bebouwing tot ontwikkeling: de behuizingen van handelaars en handwerkers.

Reeds vóór het jaar 1000 wordt een verlandingsproces van de Fivel ingezet, veroorzaakt door de verdergaande opslibbing van het kwelderlandschap noordelijk van Loppersum. Eén en ander leidt tot wijzigingen in de afwateringssituatie en de verlegging van de natuurlijke of gegraven vaarroutes. Onder welke omstandigheden en wanneer de Wijmers, die op geringe afstand ten zuidwesten van de dorpskern een zuidoostelijke oriëntatie heeft, zich tot het belangrijkste (vaar)water van Loppersum heeft ontwikkeld, is niet duidelijk. Op een evenmin nader bekend tijdstip wordt de opvaart, de Schipsloot, vanuit de Wijmers gegraven. Deze reikt tot aan de zuidwestelijke voet van de handelswierde. Deze schipsloot vormt vervolgens het structuurbepalende element van de lineaire dorpsuitbreiding in het verlengde van de hoofdweg over de ovale handelswierde.

Het belang van de nederzetting tijdens de Middeleeuwen komt ook tot uiting in de kerkstichting, welke naar alle waarschijnlijkheid reeds omstreeks het jaar 800 plaatsvindt.

Daarmee hoort (de oudste voorganger van) de kerk te Loppersum tot de oudste kerken in de provincie. Speciaal voor de aanleg van kerk en begraafplaats heeft de wierde vermoedelijk een – aparte – uitbreiding ondergaan. Het gaat hierbij om een verhoogd en aan de noordzijde omgracht kerkterrein aan de noordoostelijke flank van de handelswierde. In de 11de eeuw is de houten kerk vervangen door een tufstenen bouwwerk. Deze romaanse tufsteenkerk is in de 13de eeuw vervangen door een forse romano-gotische kruiskerk, die uit de sedert 1200 in gebruik komende baksteen wordt opgetrokken. Al omstreeks 1300 biedt de kerk aan een paar honderd kerkgangers plaats. De zadeldaktoren, die even breed is als het schip, dateert uit de 14de eeuw.

Feitelijk is de huidige vorm van de kerk het resultaat van verschillende verbouwingen en uitbreidingen van de 11de tot de 16de eeuw.

De regionale handelsfunctie van Loppersum en de betekenis van het kerkdorp als 'oerparochie' en vervolgens dekanaat en proosdij hebben een belangrijke rol gespeeld in de middeleeuwse ontwikkeling van de nederzetting, die zoals hierboven is uiteengezet, herkenbaar is in de plattegrondvorm.

Een eerste, enigszins schematische, maar zeer duidelijke kaart van de dorpsplattegrond dateert uit omstreeks 1730 (fotobijlage, afb. 1). Het anonieme kaartje is vervaardigd met het oog op – een uitbreiding van – de schouw. Wegen, sloten en 'grachten' zijn alleen door de naamgeving van elkaar te onderscheiden. Centraal in de blokvormige dorpsplattegrond is de lineaire hoofdstructuur van kerkterrein, hoofdstraat en opvaart goed herkenbaar. Langs de hoofdweg, de 'Hoge Strate', is aaneengesloten bebouwing weergegeven. Noordelijk ervan is een Marktplein gesitueerd: een zeldzaam element in de nederzettingsstructuur van wierdedorpen. In het verlengde van de Hogestraat, buiten de wierde, loopt het 'Meulen padt' ofwel de Lagestraat en aangrenzende Schipsloot die doorloopt tot aan de Hogestraat.

Het Meulenpad dankt zijn naam aan de korenmolen, van vóór 1616, die aan het zuidelijke eindpunt van de Schipsloot is aangegeven. Het kerkterrein dat een integraal onderdeel van de langgerekte dorpswierde vormt, sluit het lineaire deel aan het andere uiteinde van de Hogestraat af. Opvallend is de grote omvang van de 'oudste pastorie grond' ten noorden van kerkhof en Hogestraat, een aanwijzing voor de belangrijke invloed van de kerk op het dorp.

Buiten deze lineaire structuur is slechts de bebouwing langs 'De nieuwe Strate', haaks op de Hogestraat, van grotere omvang. De toevoeging 'nieuw' duidt wellicht op een niet lang vóór 1730 daterende uitbreiding van de wegenstructuur en/of bebouwing buiten het oude bebouwingspatroon langs Hoge- en Lagestraat. Er zijn verscheidene vrijstaande bouwobjekten gesitueerd langs wegen, sloten en grachten, welke loodrecht op en evenwijdig aan de lineaire hoofdstructuur in aanleg reeds aanwezig zijn. Het meest opmerkelijke bouwwerk is de Aylkumaborg, op het kaartje aangeduid als 'Jr. Mepsche huys'. Borgen zijn de laat-middeleeuwse aanzienlijke stenen behuizingen van de groninger landadel. Borg en borgstee worden in een bron uit 1727 vermeld met 'schuur, hovinge, geboomte en grachten'.

Ook bij andere handelswierden komt een borgterrein in directe aansluiting op de dorpsbebouwing voor.

De Schipsloot loopt vanuit de Wijmers door tot aan de voet van de wierde, bij de Hogestraat. Blijkens het kaartje staat de Schipsloot op deze plaats via een 'pomp' (duiker) in verbinding met de 'Schoubare togt lopende in de Schipsloot'.

Tussen Hoge- en Lagestraat is daardoor sprake van een onderbreking in de aaneengesloten bebouwing. Op dezelfde hoogte, langs de zuidwestzijde van de Schipsloot, zijn aangegeven de 'Stenhuishof' en het 'Stenhuis', in de nabijheid van een iets zuidelijker gelegen terrein dat in een bron uit 1648 'Zuider Molen Venne' wordt genoemd. In een brief uit 1730 wordt de aanplant van lindebomen langs de Schipsloot aangekondigd.

Een eerste gedetailleerde weergave van de dorpsplattegrond dateert uit 1826, de kadastrale minuut (fotobijlage, afb. 3). In het begin van de 19de eeuw blijkt het marktplein een kleine besloten ruimte, welke situatie voor een deel ook al wordt weergegeven op het 100 jaar oudere schetsmatige kaartje. Door afbraak van twee panden aan de noordwestzijde en het afbranden van het plaatselijke logement aan de frontzijde van de kerk, in 1957, is het besloten karakter van de markt teniet gegaan. De Aylkuma borg en borgstee zijn op de kadasterkaart inmiddels verdwenen. Het huis is vermoedelijk rond 1780 afgebroken. In 1787 wordt nog slechts melding gemaakt van de 'hoven en tuinen van Ailkema-grond'.

Mogelijk in samenhang met de eind-18de-eeuwse ontwikkeling van het borgterrein is het beloop van het 'kreupel straatje' ten opzichte van de kaart uit 1730 evenwijdig aan de Hogestraat gewijzigd.

Daar waar de Schipsloot in 1826 tot aan de Hogestraat doorloopt, is de sloot die daar in 1730 op aansluit, niet meer op de kaart aangegeven. Ter plaatse is in het begin van de 19de eeuw sprake van een min of meer aaneengesloten bebouwingswand langs de noordzijde van de Hoge- en de Lagestraat. Rond het midden van deze eeuw is hier de Burgemeester van de Munnikstraat aangelegd, nadat al eerder, in 1910, het uiteinde van de Schipsloot over een lengte van ongeveer 50 meter werd gedempt.

Direct zuidelijk van het gedempte deel, ter plaatse van de voormalige Stenhuishof, grenst het eertijds omgrachte boerderijcomplex 'Zuidven', genoemd naar de zuider (molen) venne. In 1912 wordt de boerderij afgebroken en enige tijd nadien is de huidige villa Zuidven gebouwd.

Van het Molenpad (de Lagestraat) wordt rond 1875 de keienbestrating vervangen door klinkers. De molen aan het Zuider Molenpad, op de kadastrale minuut nog aangegeven, wordt in 1836 door een storm verwoest, waardoor de straatnaam Molenpad in onbruik raakt. De lindebomen langs de Schipsloot worden in 1867 door nieuwe vervangen.

Behoudens genoemde kleine veranderingen en aanpassingen in bebouwingspatroon en infrastructuur, is de lineaire hoofdopbouw van de

nederzetting sedert 1830 niet in structurele zin gewijzigd. De 19de- en 20ste-eeuwse uitleg van de dorpsplattegrond vindt geheel buiten en voor een groot deel parallel aan de lineaire hoofdstructuur plaats.

Van belang zijn de ruimtelijke gevolgen die optreden door wijzingingen in de vervoersinfrastructuur: de afname van het vervoer over water en het toenemende belang van landverbindingen. De aanleg van de spoorlijn Groningen-Delfzijl ten noorden van de dorpskom leidt tot het ontstaan van een villabebouwing tussen kerkplein en station.

Het vervolg daarop is de eind-19de-eeuwse ontwikkeling van renteniers- en middenstandswoningen langs de doorgaande wegen ten noorden en zuidwesten van de dorpskom. Eenzelfde ontwikkeling vindt plaats rondom de kerk (uitvalsweg naar Wirdum) en langs de Nieuwstraat. Na de Tweede Wereldoorlog ontstaan de woonwijken tussen de spoorlijn en de dorpskom.

Recent vindt de dorpsuitleg plaats ten zuiden van de kom.

Huidig ruimtelijk karakter en te beschermen waarden

De huidige ruimtelijke opbouw van de kern van Loppersum heeft een karakteristieke langgerekte hoofdstructuur waarin de ontwikkeling vanuit de middeleeuwse handelswierde herkenbaar is gebleven.

De hoofdstructuur wordt bepaald door de centrale as van Hoge- en Lagestraat. Het kerkterrein vormt het min of meer blokvormige oostelijke uiteinde van deze lineaire hoofdstructuur, terwijl de Wijmers aan het andere uiteinde de grens bepaald. De historische dorpskom manifesteert zich duidelijk als afzonderlijke ruimtelijke eenheid binnen het totale dorp. De parallelle ruimtelijke ontwikkeling aan weerszuiden van Hoge- en Lagestraat dateert in aanleg reeds van vóór 1730. Door de strakke rooilijnen, de aaneengesloten bebouwing en de van oorsprong diepe percelen langs de hoofdas, zijn de langgerekte ruimten belangrijke elementen in de opbouw van de nederzetting, terwijl de groene ruimten 'achter' Lage- en Hogestraat de oorspronkelijke lineaire structuur ten opzichte van nieuwere dorpsuitbreidingen benadrukken.

De Hogestraat is de centrale, dichtbebouwde hoofdas van de voormalige handelswierde. Het hellend beloop kent een hoogteverschil van circa twee meter tussen kerkterrein en de wierdevoet ter hoogte van de aansluiting op de Lagestraat.

Door de aaneengesloten bebouwing van één à twee lagen met kap in samenhang met het smalle straatprofiel en de ligging van de gevels aan de straat heeft de Hogestraat een sterk besloten en tamelijk steenachtig karakter. Dit straatbeeld wordt geaccentueerd door de overheersende winkelfunctie van de panden en wordt in noordoostelijke richting afgesloten door de frontzijde van de forse nederlands-hervormde kerk.

Alleen aan de noordoostzijde wordt dit straatbeeld doorbroken door teruggelegen bebouwing.

De Lagestraat wordt gekenmerkt door een relatief open karakter, hoewel ook hier de ligging van de bebouwing aan de straat van belang is. Het profiel is opgebouwd uit de gesloten bebouwingswanden van lage, regelmatige woonhuizen en winkelpanden met daartussen de Schipsloot met bomenrij en groene oevers en aangrenzende ontsluitingswegen, de Lagestraat en het voormalige Zuider Molenpad. Het open perspectief wordt in zuidwestelijke richting door de boerderijcomplexen aan de overzijde van de Wijmers slechts in beperkte mate onderbroken, waardoor een visuele relatie met het landschap bestaat.

De begrenzing van het afgeronde, blokvormige kerkterrein wordt gevormd door de losse en overwegend 20ste-eeuwse bebouwing langs de Wirdumerweg, Kerkpad en Kerkplein.

Centraal is het imposante kerkgebouw gesitueerd, een grote romanogotische kruiskerk. De kerk wordt omringd door het met hoge bomen beplante kerkhof dat door een gracht van de straatruimte is afgescheiden. De kerksituatie heeft een open karakter in relatie tot de omringende wegenstructuur, waarbij het ruimtelijk contrast met de steenachtige en besloten Hogestraat een waardevol element vormt. Van een sterke ruimtelijke samenhang tussen het kerkterrein en de omringende losse bebouwing is echter geen sprake: door zijn bijzondere kenmerken en ligging vormt het kerkterrein een zelfstandige ruimtelijke eenheid. Ook het kerkplein wordt thans gekenmerkt door een vrij open karakter, waarbij de inrichting en ruimtebegrenzing niet leiden tot de vorming van een pleinruimte.

De bouwkunstige component van het dorpsgezicht is samengesteld uit de in hoofdzaak 19de- en vroeg-20ste-eeuwse woon- en ambachtshuizen en enkele oudere panden. Het kerkgebouw met de bijna veertig meter hoge zadeldaktoren domineert het dorpsbeeld in belangrijke mate mede door zijn ligging op de structurele hoofdas. Met name langs de Hoge- en Lagestraat is sprake van een aaneengesloten bebouwing. De bebouwing aan de Hogestraat vertoont een grotere schaal en meer afwisseling dan die aan de Lagestraat. In algemene zin gaat het om een enkele bouwlaag met kapverdieping. De panden hebben veelal een naar de weg gericht dakvlak, terwijl de nokrichting soms evenwijdig aan en soms haaks op de weg is georiënteerd. De bebouwing is op merendeels smalle erven gesitueerd, klein van schaal, eenvoudig gedetailleerd en voorzien van een lage gootlijn aan de straat.

Er is een grote mate van eenheid inzake het materiaalgebruik: overwegend rode baksteen voor de gevels, rode of grijsblauwe gebakken dakpannen. Daarnaast komt ook een aantal gepleisterde gevels voor. Binnen de algemene bouwkunstige karakteristiek bestaat een rijke gevarieerdheid in pandbreedte, nok- en goothoogte en architectonische uitdrukking.

Terwijl bomen ontbreken in de steenachtige Hogestraat, vormen de beplantingen van het kerkterrein en de lindenrij langs de noordzijde en de groene bermen aan weerszijden van de Schipsloot belangrijke elementen in de ruimtelijke opbouw van het dorpsgezicht.

Door demping van het uiteinde van de Schipsloot en het verdwijnen van de bomenrij ter plaatse, in samenhang met de aanleg van een parkeerstrook en de open brede aansluiting op de Burgemeester van de Munnikstraat, is in de huidige situatie de ruimtelijke overgang tussen Hoge- en Lagestraat verzwakt. De sterke structurele relatie tussen de beide straten, het hoogteverschil, de profielversmalling en de open voorruimte bij de hier gelegen villa's vormen echter nog belangrijke elementen waaruit de historisch-ruimtelijke structuur ter plekke afleesbaar is.

Begrenzing

Het beschermde dorpsgezicht Loppersum omvat de karakteristieke langgerekte hoofdstructuur van de oude nederzettingskern. De begrenzing is aangegeven op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nummer 263).

De begrenzing valt samen met de achtergrenzen van de percelen die aan de centrale hoofdas van Hoge- en Lagestraat zijn gesitueerd. Hierdoor zijn, met name langs de Lagestraat, de open ruimten aan weerszijden van de lineaire hoofdstructuur in het aangewezen gebied betrokken. De open beëindiging van Lagestraat/Schipsloot door de bebouwing aan de overzijde van Wijmers is bepalend voor de westelijke begrenzing.

Hoewel de ruimtelijke begrenzing van het kerkterrein wordt gevormd door de rondom gelegen bebouwing, is de grens van het beschermde dorpsgezicht ook in dit geval op de achtergrens van de betreffende percelen gelegd.

Rechtsgevolg aanwijzng

Ter effectuering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan worden ontwikkeld of herzien. De toelichting bij de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

3,110518122007

Geraadpleegde literatuur:

Fotoboek Loppersum, Garrelsweer, Wirdum. Bedum, 1984.

Formsma, W.J, Luitjens-Dijkveld Stol, R.A. en Pathuis, A.
De Ommelander Borgen en Steenhuizen. Assen, 1973.

Hamming, I.
'Loppersum omstreeks 1730', Groningse Volksalmanak, 1956, 55–67.

Hamming, I.
Loppersum in oude ansichten. Zaltbommel, 1972.

Historie van Groningen, Stad en Land onder redactie van W.J. Formsma, N.G. Buist, W.R.H. Koops, e.a. Groningen, 1976.

Klok, R.H.J.
'Terpen zullen ons een zorg zijn'. Groningse Volksalmanak, (1974/1975) 129–166.

Kooi, P.B.
'Loppersum in pre- en vroeghistorische tijd' in: Bijdragen tot de kennis van de gemeente Loppersum: gewijzigde en bijgewerkte uitgave onder redactie van G.A. Brongers en W. Koops. Groningen, 1981.

Roeleveld, W.
The Groningen Coastal area. A study in holocene geology and lowland physical geography. Amsterdam, 1974.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stedebouwkundig onderzoek: Drs. H. Michel, Haarlem.

Foto's:
Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn (afb. 3);
Rijksarchief Groningen, Groningen (afb. 1)
Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (afb. 2, 4, 5);
Topografische Dienst, Emmen (omslag).

Kaart:
Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

Verkoopprijs f 10,–.
Deze publikatie is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het Distributiecentrum DOP
Postbus 20014
2500 EA 's-Gravenhage.
Telefoon: 070-78 98 80.
Onder vermelding van bestelnummer of ISBN 90 346 1217 1.

Druk:
Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

Fotobijlage

3.110518122008

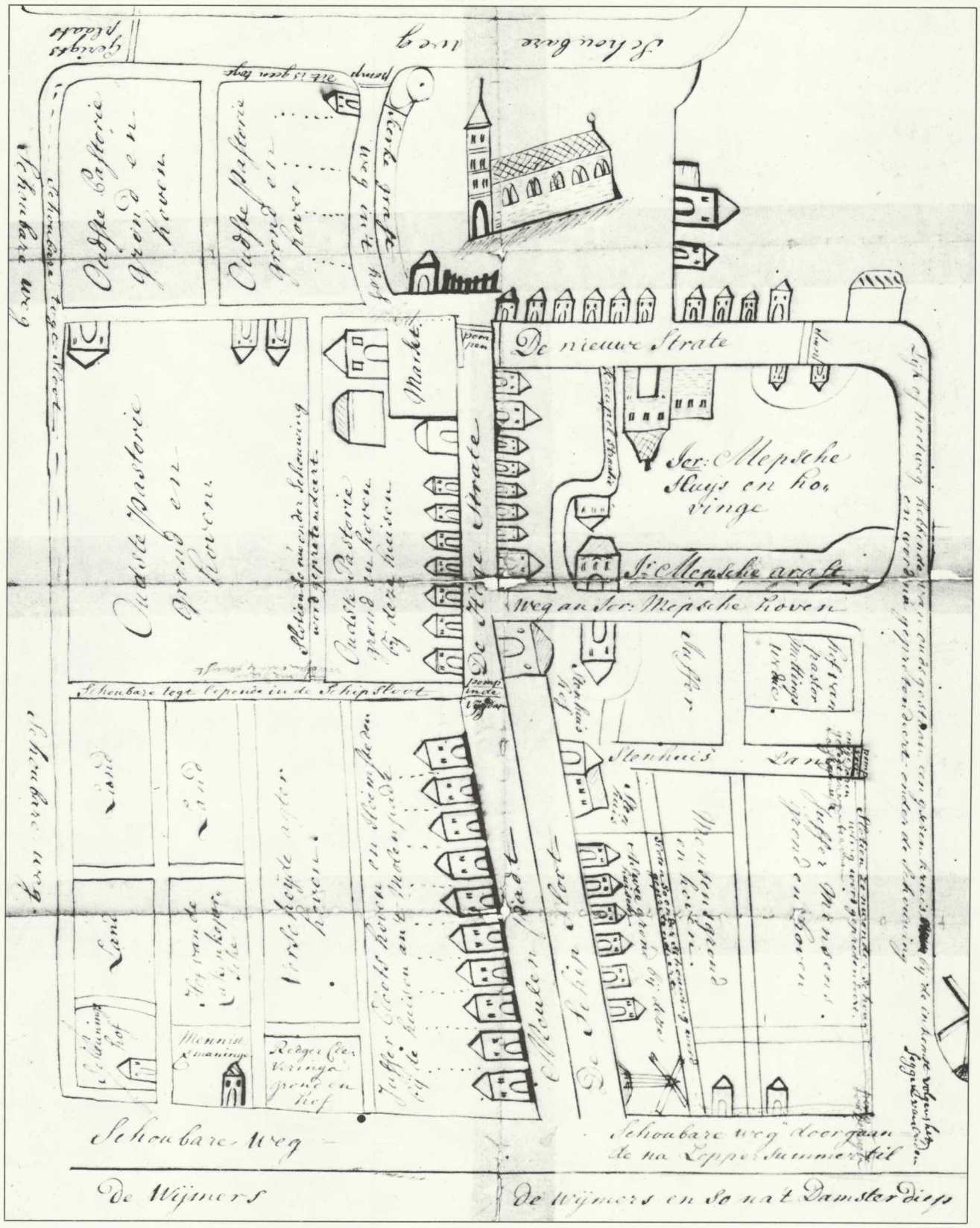

Afb. 1. Schetskaartje van het dorp Loppersum, met vermelding der schouwbare objekten, circa 1733 (R.A.G. Kaartenverzameling, stamnr. 133).

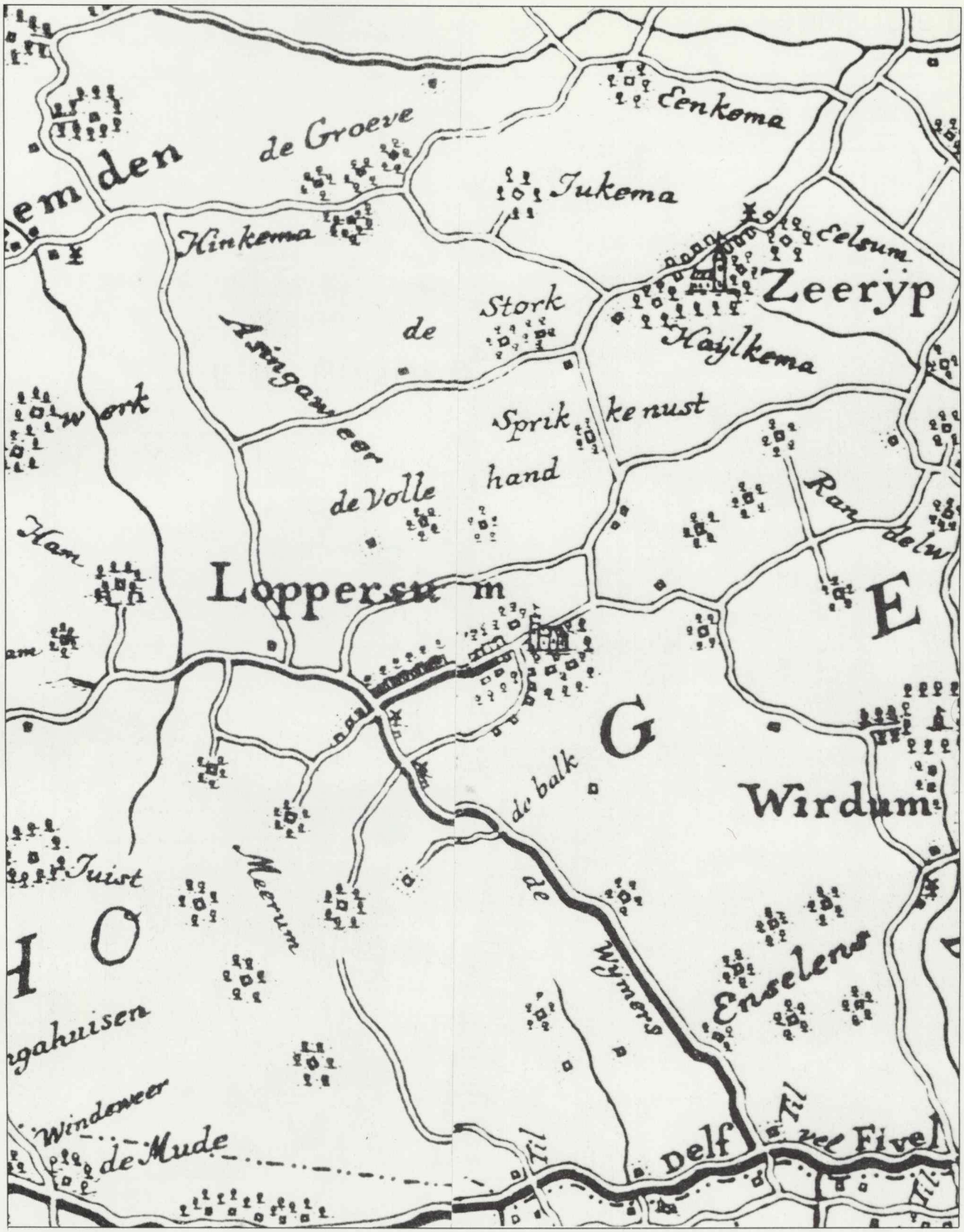

Afb. 2. Th. Beckeringh, Kaart of Landtafereel der Provincie van Groningen en Ommelanden, 1781, fragment.

3.11051812200 9

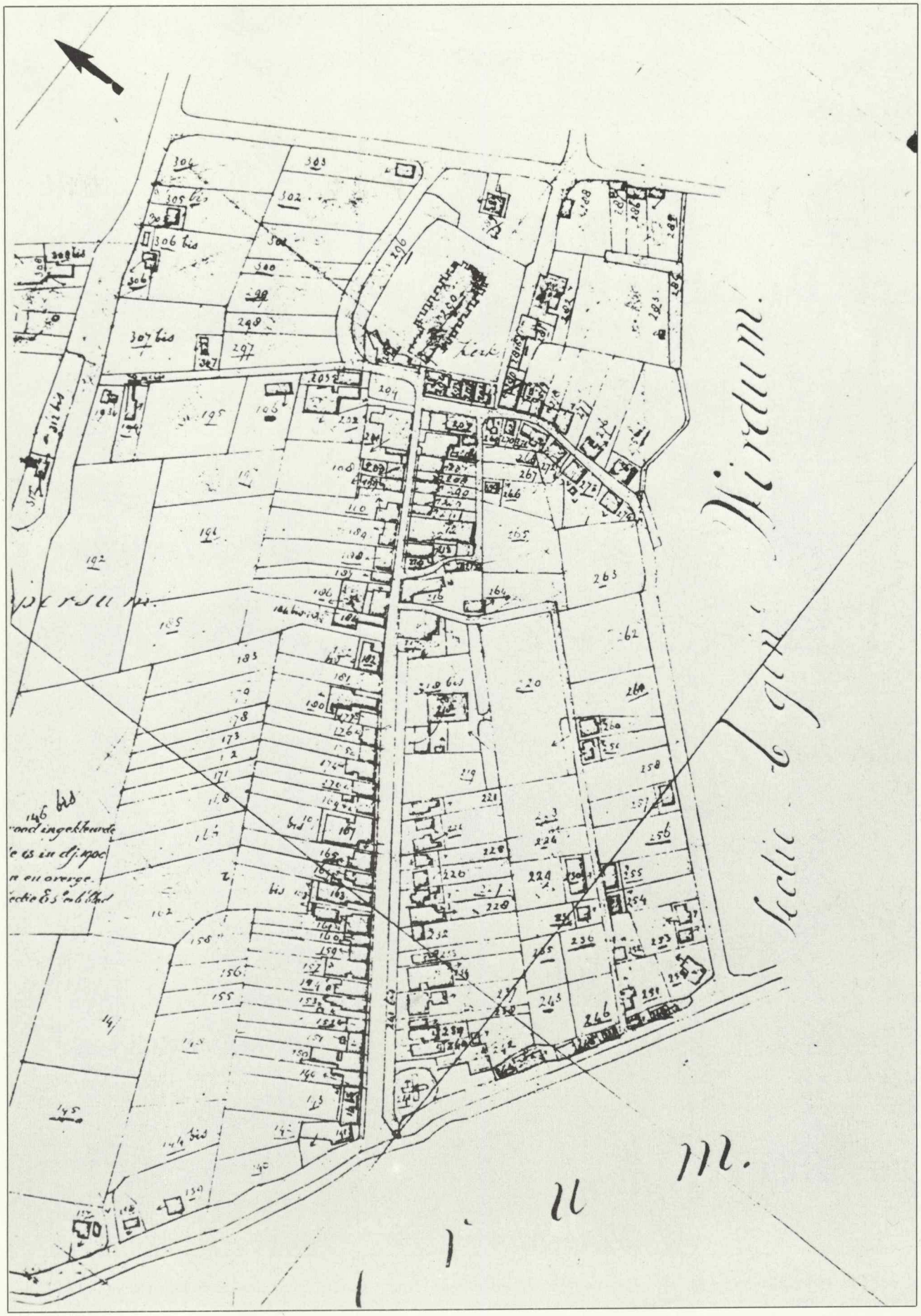

Afb. 3. Kadastraal Minuutplan gemeente Loppersum, 1826, fragment.

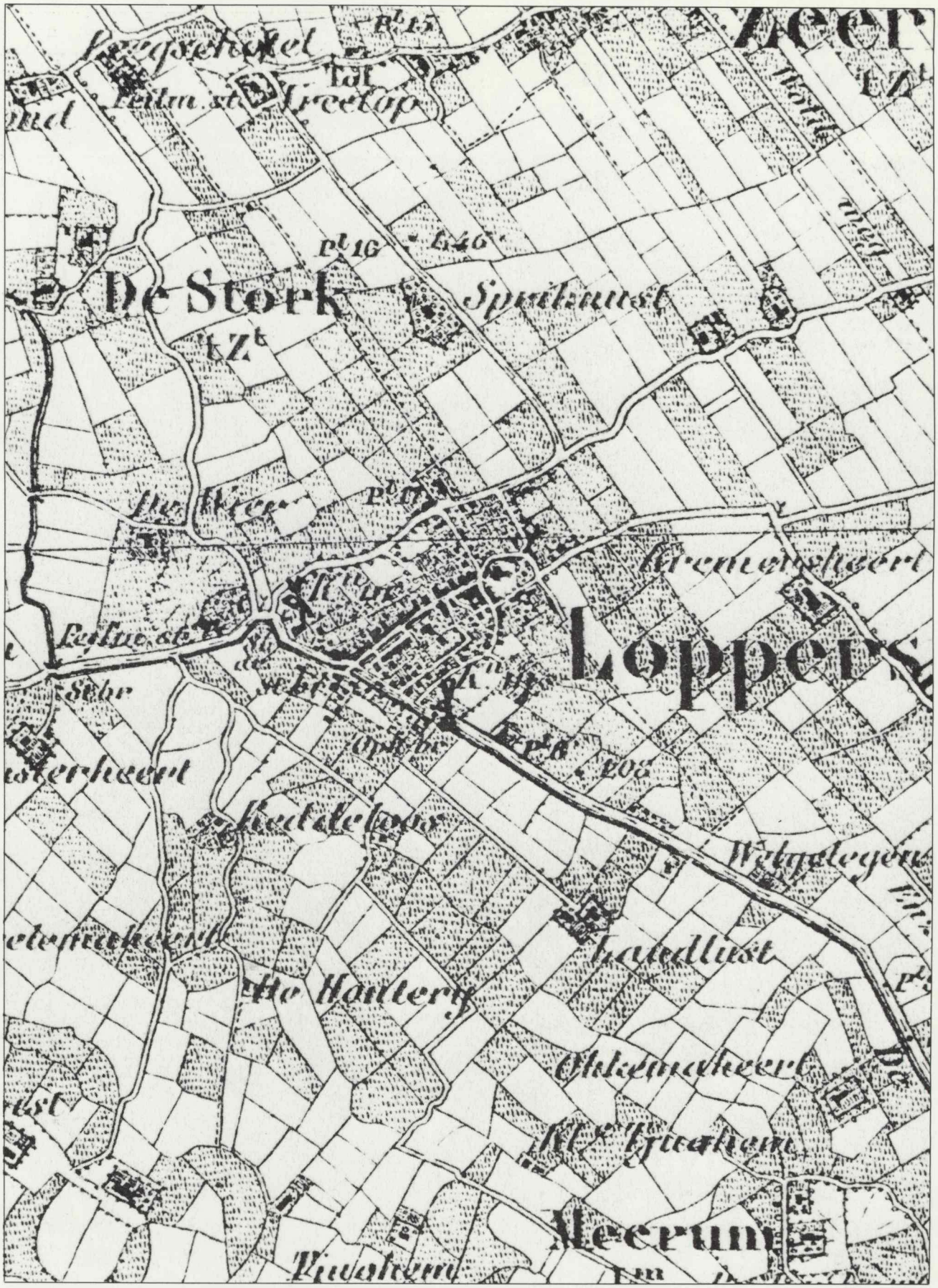

Afb. 4. Topographische en Militaire Kaart van het Koningrijk der Nederlanden, 1973 (facsimile herdruk van 1853), blad 7, fragment.

3.110518122010

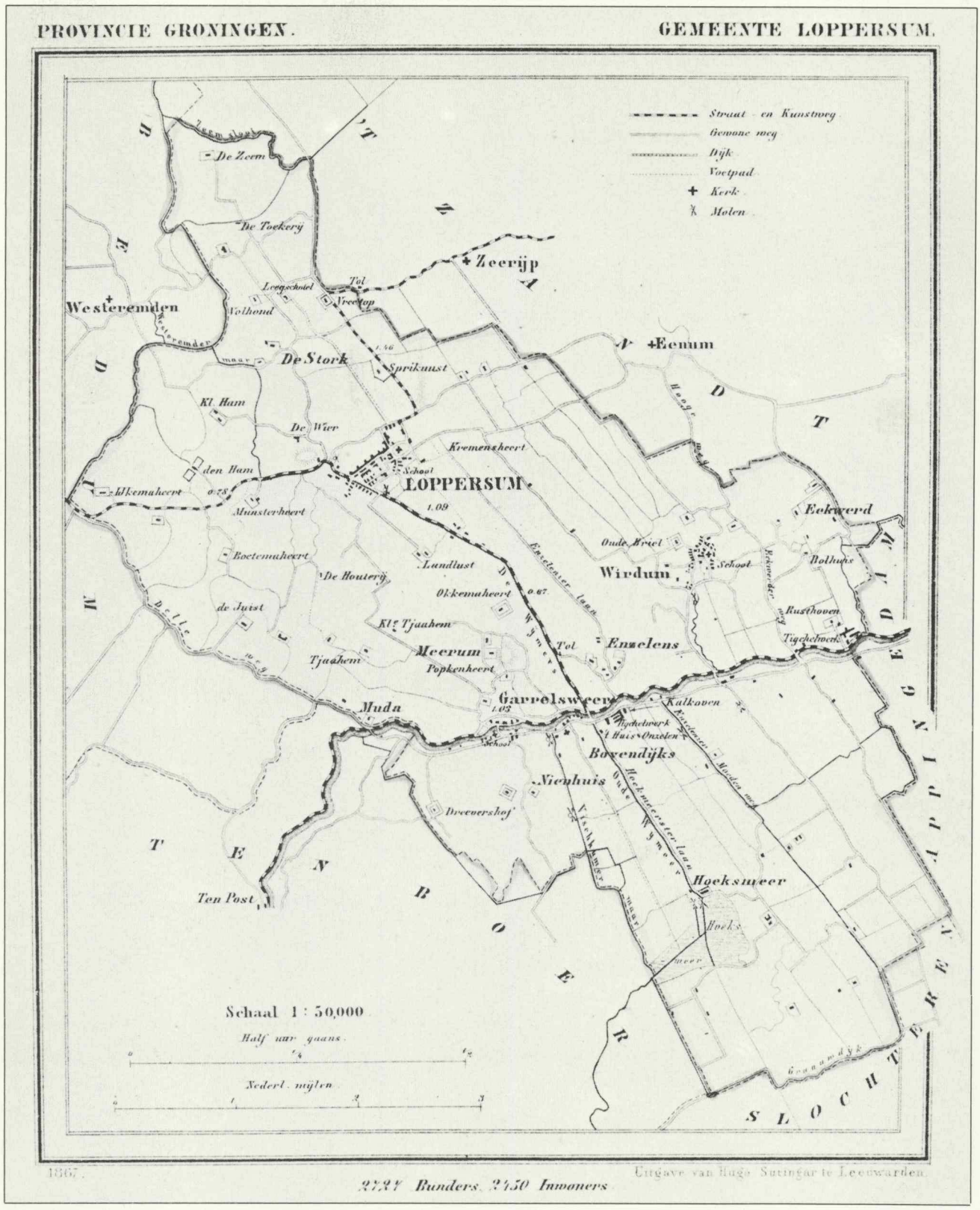

Afb. 5. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Nederland, 1867, provincie Groningen, gemeente Loppersum.